

10.5.2012.

SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN LAUSUNTO YHDYSKUNTASEURAAMUKSIA KOSKEVAAN LAINSÄÄDÄNNÖN KOKONAISUUDISTUKSEEN

Esityksessä todetaan, että yhdyskuntaseuraamus on rikosoikeudellinen seuraamus, joka pannaan täytäntöön yhdyskunnassa, ei siis vankilassa. Edelleen todetaan, että seuraamusjärjestelmän kehittämisessä olennaiset tavoitteet ovat uusintarikollisuuden vähentäminen ja rikoksentehtäjäiden yhteiskuntaan integroiminen. Rikollisuus keskittyy yhä selvemmin yhteiskunnan marginaalissa eläviin ryhmiin ja henkilöihin ja suuri osa vankeusrangaistusta suorittamaan tulevista on fyysisesti ja psyykkisesti huonokuntoisia, jotka ovat yleisen palvelujärjestelmän tarjoamien, esimerkiksi päihdehuollon ja mielenterveyspalveluiden tarpeessa. Yhdyskuntaseuraamukset ovat yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, ehdollinen vankeus, johon oheisseuraamuksena kuuluu valvonta, nuorisorangaistus, valvottu koevapaus, ehdonalaisen vapauden valvonta ja sakkopalvelu.

Lisääntynyt syrjäytyneisyys, päihdeongelmien vakavuus ja elämäntilanteen hallitsemattomuus on ollut nähtävissä yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittujen elämäntilanteissa. Esityksessä todetaan, että tarvitaan yksilöllisiä, monialaisia ja vaativia toimenpiteitä tuomittujen elämänvalmiuksien kohentamiseksi. Rikoksiin syyllistyminen liittyy useasti päihdeiden käyttöön ja päihdehoito nähdään tärkeäksi. Tästä syystä on tärkeää lisätä päihdehoitoa seuraamuksen täytäntöönpanossa ja turvata ennen seuraamuksen täytäntöönpanoa alkanut hoito sekä hoidon jatkuminen täytäntöönpanon loputtua.

Esityksessä todetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen olennaisin yhteistyötaho on tuomitun kotikunta. Tuomitun kotikunta vastaisi kunnallisten peruspalveluiden järjestämisestä ja maksamisesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden päihdetyöhön kuuluu perinteisesti päihdeiden käytön puheeksi ottaminen, mini-interventio, ja tarvittaessa ohjaaminen päihdehuollon erityispalveluihin. Hoidon lisääminen seuraamusten täytäntöönpanossa viittaa kuitenkin päihdehuollon erityispalveluihin, avo- ja laitoshoitoon. Avohoito on päihdehuollossa ensisijainen hoitomuoto noudattaen päihdehuoltolain 6 §:ää hoidon kehittämisestä ja järjestämisestä. Esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitos vastaisi täytäntöönpanoon kuuluvien toimintojen kustannuksista. Siinä korostetaan, että kunnille ei osoiteta lisätehtäviä ja pääosin kustannusvastuu olisi Rikosseuraamuslaitoksella täytäntöönpanoaikana.

Eduskunnan lakivaliokunta otti kantaa kustannusjakoasiaan valvontarangaistuksen osalta. Lakivaliokunta edellytti, että valvontarangaistuksen käyttöönotolla ei aiheuteta kunnille lisäkustannuksia. Esityksen mukaan seuraamuksen täytäntöönpanoon liittyviä toimintoja on esimerkiksi erilaisiin rikollisuutta ehkäiseviin toimintaohjelmiin osallistuminen. Kuntalaisille kuuluvia toimintoja ja palveluita ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terveydenhoidon ja asumista tukevien palvelujen järjestäminen. Samassa yhteydessä todetaan, että päihdehuollon toiminnot voivat olla järjestämisvastuun kannalta ongelmallisempia. Siltä osin kuin kyse on yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon kuuluvasta toiminnasta, kustannusvastuu on Rikosseuraamuslaitoksella vaikka toiminnan järjestäjänä olisi kunta. Rikosseuraamuslaitoksen ja kunnan välinen kustannusjakoasia kaipa edelleen konkreettista tarkennusta. Milloin päihdehoito katsotaan olevan ns. seuraamuksen täytäntöönpanoon kuuluvaa toimintaa, jonka kustannuksista Rikosseuraamuslaitos vastaa?

Haasteena lienee myös Rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaali- ja terveystoimen oikeaan aikaan aloitettu yhteistyö, joka liittyy yksilöllisesti tehtyihin täytäntöönpanosuunnitelmiin. Tämä on ennen kaikkea resurssikysymys. Rikokseen syyllistynyt kuntalainen ei voi automaattisesti ohittaa rikokseen syyllistymätöntä kuntalaista päihdepalvelujen saannissa. Esimerkiksi katkaisuhoidon osalta terveysasemilla annettava avokatkaisuhoito on ensisijainen hoitomuoto.

Laitoskatkaisuhuoltoon turvaudutaan kun avokatkaisuhoito arvioidaan olevan riittämätön asiakkaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen tilanteen tähden. Asiakkaan päihdekuntoutus toteutetaan hänen kuntoutussuunnitelmansa mukaisesti avohoidossa tai avohoidon tueksi osittain päivämuotoisena hoitona tai laitosjaksolla päihdelaitoksessa. Hoito suunnitellaan niin, että se parhaiten pystyy vastamaan asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Asiakkaan päihdekuntoutuksen toteutuksessa ryhmätoiminta, vertaistuki ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen on perustellusti lisääntynyt.

Esityksessä painotetaan lähityön merkitystä, mutta missään ei tarkemmin määritellä, mitä tällä lähityöllä tarkoitetaan.

Lyhyiden seuraamusten (esimerkiksi sakkopalvelun) täytäntöönpanossa tulisi tarkoin harkita realistisia mahdollisuuksia päihdehoidon järjestämiseen, sillä yksistään jo hoitosuunnitelman työstäminen on ajallinen haaste.

Yhteenvedona voi sanoa, että toimikunnan ehdotus yhtenäisestä laista koskien yhdyskuntaseuraamuksia lienee perusteltua ja selkiinnyttää seuraamuskokonaisuutta mm. eri toimijoiden kannalta. Kontrollin ja tuen vaikuttava yhdistelmä yksilöllisine täytäntöönpanosuunnitelmineen asettaa isoja haasteita Rikosseuraamuslaitoksen ja muiden tarvittavien toimijoiden yhteistyön suhteen. Tarvittava tiivis yhteistyö vaatii aikaa ja oikea-aikaisuutta, henkilöresursseja, tarvittavan palvelu- ja päihdehoitojärjestelmän tuntemusta esimerkiksi päihdekuntoutussuunnitelman tekoon osana täytäntöönpanosuunnitelmaa ja myös seurantaa. Kunnan ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen kustannusjako päihdepalvelujen osalta kaipaa edelleen tarkennusta. Päätös kustannusasiasta tulee olla selkeä eikä siinä saa olla tilaa erilaisille tulkinnoille. Ennen yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa alkanut hoito, joka tarvittaessa voi jatkua osana täytäntöönpanosuunnitelmaa ja sen jälkeen, on kunnan järjestämää ja kustantamaa. Rikosseuraamuslaitoksen ehdottama päihdekuntoutus täytäntöönpanosuunnitelman osana tulisi olla Rikosseuraamuslaitoksen kustantamaa hoitoa, vaikkakin kunta toimii päihdehoidon järjestäjänä.

Mari Aalto
sosiaalisen kuntoutuksen päällikkö

HELSINGIN KAUPUNKI
SOSIAALIVIRASTO
Perhekeskustoiminta
PI 7444
00099 Helsingin kaupunki

9.5.2012

Lausuntopyyntö yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelleen toimikunnan mietinnöstä

Perhekeskustoiminnan nuorten päihdetyön lausunto (nuorisoryhmä antaa oman lausunnon)

Nuorten päihdetyössä nähdään hyvänä, että yhdyskuntaseuraamuksista säädettäisiin yksi yhtenäinen laki. Kannatettavaa on myös, että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa korostettaisiin sosiaalisen selviytymisen edistämistä ja rikoksetoman elämän valmiuksien lisäämistä. Kokemukset nykyisen lain soveltamisesta yhdyskuntapalveluksesta ovat olleet hyviä, mutta vaikuttavuuden arviointi on ollut vaikeaa.

Nuorten päihdetyössä nähdään, että nuorten tilanteissa vaikuttavuutta voisi löytyä paremmin, koska päihteiden käyttöhistoria ei välttämättä ole niin pitkä. Koska kunta jo järjestää päihdekuntoutusta sekä avo- että laitoshoitona asukkailleen, ei tästä välttämättä tule lisäkustannuksia.

Mietinnön s. 20 on selkeästi ilmaistu päihteettömyysvaatimus ja seurantavelvollisuus valvontaan liittyvien tapaamisten yhteydessä. Tämä tarkoittaa seuloja ja tarvittaessa alkometripuhallutuksia nuorisoasemilla. Kontrollin ja tuen tulisi olla intensiivisempää kuin aikuisilla.

Mietinnössä selvästi mainitaan tarve syrjäytymisen ehkäisyyn, sosiaalista selviytymistä edistäviiin tehtäviin sekä mielenterveys- ja päihdehuoltoon liittyvät toimet, mikä Helsingissä voisi tarkoittaa nuorisoryhmän ja nuorten päihdetyön yhteistyön tiivistämistä.

Riitta Vartio
vs. perhekeskustoiminnan päällikkö